

Μια σύντομη κριτική της αυτοοργάνωσης στην Ελλάδα*

της Anna O'Lory

* Μια προηγούμενη εκδοχή του κειμένου αυτού παρουσιάστηκε στη συζήτηση με τίτλο «Το χρήμα σε κατάσταση κρίσης: το παράδειγμα της Ελλάδας», με αφορμή την προβολή της ταινίας της Anja Kirchner και του David Panos, *Ultimate Substance*, στο Neue Berliner Kunstverein.

Καθώς σήμερα στην Ελλάδα το κράτος αποσύρεται από την αναπαραγωγή της εργασιακής δύναμης με τη μορφή της πρόνοιας, αντικαθιστώντας την με τα «προγράμματα απασχόλησης» και την καταστολή, ενώ το κεφάλαιο, μεγάλο και μι- κρό, αναγκάζεται να αποσυρθεί από επενδύσεις και την παραγωγή, πετώντας όλο και μεγαλύτερο κομμάτι του πληθυσμού εκτός της επίσημης αγοράς εργασίας και προς την «μαύρη»/επισφαλή εργασία και την ανεργία, έχουν εμφανιστεί πολλές αυτοοργανωμένες δραστηριότητες, καθώς και ένα αυξημένο ενδιαφέρον για αυτές, ακόμα και από το κράτος. Αυτές οι δραστηριότητες συχνά αποτελούν άμεση απάντηση στη συμπίεση προηγούμενων πηγών αναπαραγωγής (μισθοί, συντάξεις, πρόνοια), και εμφανίζονται ως αναγκαίες. Ωστόσο, όχι μόνο είναι συμπτωματικές της κρίσης, αλλά και αυτές οι ίδιες διαπερνώνται από την κρίση. Ο σκοπός αυτού του κειμένου είναι να αναπτυχθούν κάποιες σκέψεις σχετικά με αυτές τις δραστηριότητες, όχι από τη σκοπιά τού αν είναι σωστές ή λάθος ή αν οι άνθρωποι θα έπρεπε να κάνουν κάτι άλλο, αλλά από τη σκοπιά των ορίων ή αντιφάσεων που αντιμετωπίζουν. Οι έννοιες του χρήματος, της εμπορευματικής ανταλλαγής, της αξίας και της αφηρημένης εργασίας σχετίζονται άμεσα με αυτή τη συζήτηση.

Η εμπορευματική ανταλλαγή είναι αυτό ακριβώς που συνέχει τα εγχειρήματα εναλλακτικής οικονομίας που δημιουργούν δίκτυα εναλλακτικών νομισμάτων ή τράπεζες χρόνου. Ο στόχος αυτών των εγχειρημάτων είναι, από τη μία, να δημιουργήσουν οικονομική δραστηριότητα εκεί που δεν υπάρχει, και, από την άλλη, να δημιουργήσουν σχέσεις κοινότητας και αλληλεγγύης ανάμεσα στους κατοίκους μιας περιοχής. Ένα τοπικό νόμισμα, είτε βασίζεται στον χρόνο είτε όχι, περιορίζει το πεδίο των ανταλλακτικών δραστηριοτήτων και προστατεύει τα μέλη του δικτύου από τον εξωτερικό ανταγωνισμό. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι πρόκειται για ένα είδος μικροπροστατευτισμού. Επιπλέον, προσπαθεί να χτίσει δεσμούς κοινότητας ανάμεσα στα μέλη. Αυτές οι δύο πλευρές των εγχειρημάτων αυτών συνδέονται στενά η μία με την άλλη και οι αντιφάσεις τους προεικονίζουν μελλοντικές εντάσεις εντός αυτής της αλληλεξάρτησης.

Η ύπαρξη σχέσεων απλής ανταλλαγής ανάμεσα στα μέλη σημαίνει ότι μιλάμε για οικιακή παραγωγή που είναι εξαρτημένη από την ευρύτερη οικονομία στο εξωτερικό της κοινότητας. Η ανταλλακτική κοινότητα δεν είναι λοιπόν εντελώς αυτόνομη αλλά διαπερνάται από την εξελισσόμενη κρίση. Είναι δύσκολο να παραμείνει ανεπηρέαστη από την απαξίωση της εργασιακής δύναμης. Από την άλλη πλευρά, ακόμα και αν επιτύχει έναν βαθμό αυτονομίας, μια κοινότητα που βασίζεται στην απλή ανταλλαγή δημιουργεί αναγκαστικά δεσμούς αλληλεξάρτησης βασισμένους στην τοπική ιδιοκτησία, δεν αποτελείται από άτομα που ελεύθερα επιλέγουν τις μεταξύ τους σχέσεις. Αυτό έχει ως συνέπεια την πιθανότητα οι κοινότητες αγώνα που μπορεί να αναδυθούν από τις ανταλλακτικές κοινότητες να βρεθούν αγκιστρωμένες σε ζητήματα τοπικής ταυτότητας και τοπικής ιδιοκτησίας και να έρθουν σε σύγκρουση με τους «εκτός» υπερασπιζόμενες αυτή την τοπικότητα, αντί να κινηθούν προς την κατάργηση των σχέσεων ιδιοκτησίας.

Μέσα σε αυτές τις μικροαγορές ήδη βλέπουμε ένα γενικό ισοδύναμο που αποτελεί μέτρο της ανταλλακτικής αξίας, είτε αυτό είναι εναλλακτικό χρήμα είτε πίστωση χρόνου, καθώς και παραγωγή για την αγορά, πράγμα το οποίο σημαίνει ότι η εργασία ως εργασία που παράγει εμπορεύματα ήδη εξισώνεται μέσω της ανταλλαγής, και επομένως υπάρχει ως αφηρημένη απέναντι στις συγκεκριμένες ιδιότητές της. Ωστόσο, οι τράπεζες χρόνου, κινητοποιημένες από την ιδέα της ισότητας, χρησιμοποιούν τον χρόνο συγκεκριμένης εργασίας ως μέτρο του πλούτου, αγνοώντας τις όποιες διαφοροποιήσεις στην παραγωγικότητα, την εντατικότητα και τη συνθετότητα της εργασίας. Ωστόσο, η συνύπαρξη αυτών των διαφοροποιήσεων απαιτεί μια διαρκή διαπραγμάτευση γύρω από την αξία της κάθε ώρας διαφορετικών συγκεκριμένων εργασιών ώστε να συνεχίζει να ισχύει αυτή η αρχή της ισότητας. Η εξίσωση των διαφορετικών εργασιών στην αγορά απαιτεί την επαρκή μορφή της. Αυτή η διαπραγμάτευση μπορεί είτε να οδηγήσει στο να μετατραπούν οι πιστώσεις χρόνου σε πραγματικό χρήμα, δηλαδή να πάψουν να μετρούνται στη βάση του χρόνου συγκεκριμένης εργασίας, είτε στην αναγκαιότητα να υπάρχουν αυστηροί και συνεχείς έλεγχοι στις ιδιότητες και τις μορφές της εργασίας που ανταλλάσσεται, κάτι που θα εμποδίζει την επέκταση αυτής της μικροαγοράς. Η τράπεζα χρόνου, συνεπώς, δεν μπορεί να εξαπλωθεί χωρίς να εισάγει τη μορφή-χρήμα, και δεν μπορεί να αποφύγει την εισαγωγή του χρήματος χωρίς να συρρικνωθεί. Στον βαθμό που εξαπλώνεται, η διαφοροποίησή της από την κυρίαρχη οικονομία θα τείνει να εξαφανιστεί.

Η άποψη που θεωρεί τις εναλλακτικές οικονομίες ως κάτι περισσότερο από προσπάθειες επιβίωσης μέσα στην κρίση και αναζητά έναν επαναστατικό ορίζοντα σε αυτό που είναι και όχι στη ρήξη με το περιεχόμενό τους, βλέπει το χρήμα ως απλή κυριαρχία ή ως απλό σύμβολο,[1] αντί για αυτό που είναι: ένα αφηρημένο ισοδύναμο, μια λειτουργία, το πιο επαρκές μέσο της ανταλλαγής. Η εμπορευματική ανταλλαγή καθιστά αναγκαίο το χρήμα, δεν «κυριαρχείται» από αυτό. Η ανταλλαγή, η αφηρημένη εργασία, ο καταμερισμός της εργασίας, είναι προϋποθέσεις της παραγωγής αξίας, με άλλα λόγια του καπιταλισμού. Δεν είναι «αυθεντικές» σχέσεις τις οποίες ο καπιταλισμός εκ των υστέρων ιδιοποιείται. Οι καπιταλιστικές κοινωνικές σχέσεις δεν γίνονται λιγότερο καπιταλιστικές αντικαθιστώντας το χρήμα με κάτι άλλο, που ούτως ή άλλως καταλήγει αναγκαστικά και πάλι να είναι χρήμα.[2] Η κατάργηση του χρήματος ως διαμεσολάβησης των σχέσεων παραγωγής δεν μπορεί να συμβεί χωρίς την κατάργηση όλων των άλλων διαμεσολαβήσεων που συντηρούν και συντηρούνται από το χρήμα, παντού σε όλη την κοινωνία και όχι μόνο τοπικά.

Τα κοινωνικά εγχειρήματα που προτάσσουν τη χαριστικότητα επίσης αντιμετωπίζουν όρια που τίθενται από την ίδια τη φύση της δραστηριότητάς τους, στην προσπάθειά τους να παρέχουν κοινωνικές υπηρεσίες από τις οποίες το κράτος έχει αποσυρθεί. Τα εγχειρήματα αυτά είναι ταυτόχρονα συμπτωματικά της κρίσης και απαραίτητα για την επιβίωση εντός της. Περιλαμβάνουν από κουζίνες που προσφέρουν δωρεάν φαγητό σε άστεγους, ανταλλακτικά παζάρια ρούχων και «κοινωνικά παντοπωλεία», μέχρι νηπιαγωγεία και δωρεάν μαθήματα για παιδιά. Τα παραπάνω οργανώνονται τόσο από πολιτικές ομάδες όσο και αυθόρμητα. Το ζήτημα της περίθαλψης είναι ενδιαφέρουσα περίπτωση, καθώς υπάρχουν αυτο-οργανωμένα ιατρεία σε αρκετές πόλεις. Τα ιατρεία αυτά τα λειτουργούν εργαζόμενοι στον τομέα της υγείας που προσφέρουν τις υπηρεσίες τους δωρεάν, και όλοι οι χώροι, ο εξοπλισμός και τα φάρμακα προέρχονται από δωρεές αλληλέγγυων.[3] Αποτελούν κομμάτι των αγώνων των εργαζομένων στον χώρο της υγείας και του αγώνα για καθολική δωρεάν περίθαλψη, και επιχειρούν την αποεμπορευματοποίησή της στην πράξη. Ωστόσο, η αντίφαση που αντιμετωπίζουν αυτά τα εγχειρήματα γίνεται τόσο περισσότερο εμφανής όσο η αρχή της αυτονομίας (από το κράτος, τις ΜΚΟ, την εκκλησία ή ιδιωτικές εταιρίες) αναδύεται πιο δυναμικά εντός τους, έχοντας το πρόταγμα της αυτοδιαχείρισης

ως ορίζοντα. Τα κοινωνικά ιατρεία αλληλεγγύης εμπλέκονται σε μια δραστηριότητα το ίδιο το περιεχόμενο της οποίας καθορίζεται από την ταξική σχέση: μια αναπαραγωγική λειτουργία που μέχρι πρόσφατα επιτελούσε το κράτος για τη συντήρηση της εργασιακής δύναμης, λειτουργία που πλέον δεν είναι διατεθειμένο να αναλάβει. Οι πρακτικές τους αντικειμενικά δεν μπορούν να αποφύγουν το ζήτημα του τι είναι η ίδια η ιατρική γνώση, που σε τελική ανάλυση ορίζεται από την ύπαρξή της ως αναπόσπαστο κομμάτι της αναπαραγωγής της εργατικής δύναμης ως εργατικής δύναμης (καταλληλότητα για εργασία), και της παραγωγής των ιατρικών τεχνολογιών διαμέσου υπολογισμών κόστους και απόδοσης των επενδύσεων για τις βιομηχανίες φαρμάκων και ιατρικού εξοπλισμού. Η «υγεία», λοιπόν, ακόμα και στο στοιχειώδες επίπεδο στο οποίο περιορίζονται τα κοινωνικά ιατρεία, δεν μπορεί, εξ ορισμού, να είναι «δωρεάν» και κάποια στιγμή θα έρθει ο καιρός που η οικονομική ενίσχυση από τους συντρόφους δεν θα είναι αρκετή. Τότε, το πρόβλημα του να διατηρηθεί η αυτονομία χάριν του αγώνα για την αυτοδιαχείριση εμφανίζεται διπλό: από τη μια πλευρά, η μη αποδοχή χορηγιών από εταιρίες, ΜΚΟ ή το κράτος, θα σημαίνει ότι είναι αδύνατον να συνεχιστεί το εγχείρημα, κάτι που θα άφηνε χωρίς περίθαλψη αυτούς που δεν έχουν πρόσβαση στο σύστημα υγείας. Από την άλλη, υπάρχει το ερώτημα του αν η ίδια η προϋπόθεση των υπηρεσιών «υγείας» - η εργασία, ο καταμερισμός της και η αναπαραγωγή της, με άλλα λόγια, η διαχείριση της ζωής με σκοπό την παραγωγή – μπορεί πραγματικά να αμφισβητηθεί μέσω του πολυπόθητου σχεδίου της αυτοδιαχείρισης.

Ενώ το πρώτο πρόβλημα συχνά αναγνωρίζεται ξεκάθαρα από όσους συμμετέχουν στα εγχειρήματα αυτά, αυτό που θεωρούν ως την πιο ελπιδοφόρα πλευρά της δράσης τους είναι η δημιουργία «αλληλέγγυων υποκειμένων» τα οποία συνδέουν άμεσα με την εργατική αυτοδιαχείριση. Το όριο που πρέπει να ξεπεραστεί, εδώ, όμως, δεν βρίσκεται στο επίπεδο του υποκειμένου αλλά στις δυνατότητες των συγκεκριμένων πρακτικών. Η δωρεάν προσφορά υπηρεσιών υγείας μπορεί να είναι απαραίτητη υπό τις σημερινές συνθήκες για την επιβίωση πολλών προλετάρων, αλλά δεν μπορεί να βάλει τέλος στη συστηματική διαμεσολάβηση της «υγείας» από το χρήμα. Ακόμα και στο ιδανικό πλαίσιο μιας «αυτοδιαχειριζόμενης κοινωνίας», η «υγεία» δεν θα έπαυε να είναι εμπόρευμα, ακριβώς επειδή η ίδια η εμπορευματική μορφή, η εργασία, ο καταμερισμός της και η μέτρηση της παραγωγικότητάς της, δεν θα αμφισβητούνταν. Η «υγεία» λοιπόν θα συνέχιζε να βασίζεται στη συντήρηση της εργασιακής δύναμης με τον πιο οικονομικό τρόπο. Ίσως, αντίθετα, σε μια γενικευμένη κατάσταση ρήξης, που θα ενέπλεκε ολόκληρη την κοινωνία, σε μια ολική σύγκρουση ενάντια στην τάξη του κεφαλαίου και το κράτος, όπου θα αμφισβητούνταν οι διαμεσολαβήσεις του χρήματος και της ανταλλαγής, θα βλέπαμε μαζί και την αμφισβήτηση της ίδιας της «υγείας». Τότε, η αυτοοργάνωση των υπηρεσιών «υγείας» θα αναγκαζόταν να αντιμετωπίσει θέματα όπως αυτά του καταμερισμού της εργασίας και των σχέσεων εξουσίας ανάμεσα σε γιατρούς και ασθενείς, τα οποία προϋποθέτουν καπιταλιστικές κοινωνικές σχέσεις. Η γενίκευση και σύγκλιση τέτοιων ρήξεων, όμως, δεν είναι το ίδιο με την εξάπλωση των αυτόνομων χώρων, ή με τον πολλαπλασιασμό και τη μεγέθυνση αυτών που συχνά αποκαλούνται «κοινά».[4] Ο λόγος γι' αυτό είναι ότι η μορφή της αυτόνομης οργάνωσης είναι πάντα μια κοινότητα τα μέλη της οποίας έχουν κοινά συμφέροντα και κοινή ιδιοκτησία. Η ιδιοκτησία δεν καταργείται, αλλά απλώς ανήκει στην κοινότητα. Αυτό που βρίσκεται εντός της πάντα ορίζεται από ό,τι βρίσκεται εκτός της και από τα όρια που τη χωρίζουν από αυτό. Από τη μια πλευρά, μια αυτόνομη κοινότητα αντιμετωπίζει όλους τους κινδύνους του τοπικισμού, ακόμα και του εθνικισμού, ενώ από την άλλη, τα όρια που τη χωρίζουν από τον «καπιταλισμό» δεν είναι καθόλου στεγανά. Ο καπιταλισμός όχι μόνο δεν απειλείται ή διαρρηγνύεται από κοινότητες που βασίζονται στη χαριστικότητα, αλλά είναι προϋπόθεση για την ύπαρξη τέτοιων κοινοτήτων, οι οποίες αναπόφευκτα εξαρτώνται από την εμπορευματική παραγωγή και την ανταλλαγή για την επιβίωσή τους (εκτός αν πρόκειται

για πρωτογονιστικές κομμούνες). Η ίδια η πρακτική της χαριστικότητας δεν έχει κάποιο ουσιαστικό νόημα ανεξάρτητα από το τι είναι αυτό που μοιράζεται κανείς και υπόποιες συνθήκες. Σε ατομικό επίπεδο, η πρακτική αυτή θα μπορούσε ίσως να παρακάμψει το χρήμα, αλλά δεν το αποκλείει εξ ορισμού – η χαριστικότητα μπορεί κάλλιστα να είναι χαρακτηριστικό φιλικών σχέσεων αλλά και συστατικό στοιχείο της καπιταλιστικής παραγωγής.

Αυτές οι αντιφάσεις της κοινότητας και της ιδιοκτησίας είναι πλέον εμφανείς σε εγχειρήματα που στοχεύουν στην «απελευθέρωση» δημοσίων χώρων, ιδιαίτερα στην Αθήνα. Αν ένα κατελημμένο πάρκο, που έχει φυτευτεί με μεράκι με την ελπίδα να γίνει καταφύγιο αλληλέγγυας δραστηριότητας μέσα στη ζούγκλα της πόλης είναι ταυτόχρονα και δημόσιος χώρος όσο και κάθε άλλος μέσα στην πόλη, αναπόφευκτα θα είναι και τόπος των ίδιων κοινωνικών αντιφάσεων. Έτσι, λίγες επιλογές απομένουν για να διατηρηθεί ακέραιος αυτός που οι οργανωτές του θεωρούν ότι θα έπρεπε να είναι ο χαρακτήρας του, πέρα από την αστυνόμευση τελικά του χώρου. Όντως, αρκετοί από αυτούς που επιθυμούν την υπεράσπιση αυτών των χώρων τους αστυνομεύουν από ναρκομανείς και βαποράκια –που τυγχάνει να είναι συνήθως μετανάστες– και οι συγκρούσεις μεταξύ τους στο δρόμο δεν είναι σπάνιες.

Ο λόγος περί αυτοοργάνωσης ή/και αυτονομίας που συνοδεύει πολλά από αυτά τα εγχειρήματα έχει ως όραμά του την αυτοδιαχείριση της παραγωγής. Τα εγχειρήματα αυτοδιαχείρισης μπορεί να μην είναι πάρα πολλά σήμερα, όμως αυξάνονται, και είναι σημαντικό ότι η αύξησή τους αυτή είναι συνέπεια της κρίσης μέσα στην προσπάθεια των ανθρώπων να αποφύγουν την ανεργία.[5] Και πάλι, η τύχη των εγχειρημάτων αυτών εξαρτάται πιο πολύ από τις διακυμάνσεις της αγοράς παρά από τις αποφάσεις των μελών τους. Για να συνεχίσουν να είναι ανταγωνιστικά, οι εργαζόμενοι σε αυτά πολύ συχνά δουλεύουν όλο και πιο σκληρά, για περισσότερες ώρες, ακόμα και απλήρωτοι, θεωρώντας τους εαυτούς τους συγχρόνως ως εργαζόμενους και αφεντικά. Όταν πάλι υπάρχει πλεόνασμα, αυτό επανεπενδύεται σε νέες αυτοδιαχειριζόμενες επιχειρήσεις. Η σχέση ανάμεσα στην εργασία και το κεφάλαιο συνεχίζει να υπάρχει, αν και αυτή τη φορά δεν προσωποποιείται στον καπιταλιστή και τον εργαζόμενο, αλλά ενσαρκώνεται σε ένα και το αυτό υποκείμενο. Έτσι, το ζήτημα δεν είναι εάν αυτές οι επιχειρήσεις ωθούνται από το κίνητρο της συσσώρευσης υποκειμενικά: αυτό είναι το *de facto* κίνητρό τους από τη στιγμή που επιχειρούν να επιβιώσουν στην αγορά ως επιχειρήσεις. Αναπόφευκτα εξαναγκάζονται, λοιπόν, να αντιμετωπίσουν το ζήτημα της αυτοεκμετάλλευσης.

Η οπτική αυτής της πρακτικής, ο λόγος που οι συμμετέχοντες σε αυτή τη θεωρούν πολιτική πρόταση, ενώ ταυτόχρονα είναι προσεκτικοί ώστε να αναγνωρίζουν τις σημερινές «αδυναμίες» της, είναι το ότι οραματίζεται μια κοινωνία αυτόνομων, αυτοοργανωμένων παραγωγών-εργαζομένων, όπου τα εμπορεύματα και τα πλεονάσματα θα διανέμονται ισότιμα και ο συλλογικός σχεδιασμός θα αντικαθιστά τον καπιταλιστικό ανταγωνισμό. Η οπτική αυτή, το όραμα της αυτονομίας-αυτοδιαχείρισης, παραβλέπει ότι η εργατική τάξη ορίζεται μόνο σε σχέση με το κεφάλαιο, και θεωρεί ότι η κοινωνία των εργατών μπορεί να υπάρξει χωρίς να αναπαράγει καπιταλιστικές κοινωνικές σχέσεις, ή ακόμα ότι η διατήρηση της παραγωγής προς ανταλλαγή, του λογιστικού υπολογισμού, της επιβολής μιας αφηρημένης ποσοτικής εξίσωσης των δραστηριοτήτων, δεν έχει καμία σχέση με τον καπιταλισμό. Ουσιαστικά παίρνει αυτό που είμαστε στη σημερινή κοινωνία ως βάση για μια νέα κοινωνία, την οποία θέλει να δομήσει ως την απελευθέρωση αυτού που είμαστε – την απελευθέρωση του εργάτη ως εργάτη.

Δεν μπορούμε όμως να κατανοήσουμε την αυτοδιαχείριση μέσα σε ένα ιστορικό κενό. Σήμερα, η αυτοδιαχείριση δεν είναι ο θρίαμβος των εργατικών αγώνων, αλλά η έσχατη λύση στο πρόβλημα της ανεργίας. Οι σημερινές οργανώσεις «από τα κάτω», ανεξάρτητα του αν οργανώνονται με βάση την εργατική ταυτότητα, τα προτάγματα της δημοκρατίας και της αυτονομίας, ή όλα τα παραπάνω, αντιμετωπίζουν το όριο που τίθεται από την σημερινή κατάσταση της ταξικής σχέσης. Δεν μπορούν να γίνουν μέρος μιας ευρύτερης ταξικής ενότητας, λόγω του κατακερματισμού της τάξης και της επισφάλειας που έφερε η μετα-Κεϋνσιανή περίοδος της αναδιάρθρωσης (στην Ελλάδα, μετά τη δεκαετία του '80), ενός κατακερματισμού που βαθαίνει ακόμα περισσότερο με τη μαζική ανεργία που παράγει η σημερινή κρίση, κρίση που συνοδεύεται από μια ακόμα πιο βαθιά και επιταχυνόμενη αναδιάρθρωση. Σε αυτή την περίοδο, βλέπουμε ότι η ίδια η δυνατότητα του προλεταριάτου να βρει στη σχέση του με το κεφάλαιο τη βάση για τη συγκρότησή του ως αυτόνομη τάξη με ένα ισχυρό εργατικό κίνημα έχει σχεδόν εντελώς εξαφανιστεί. Αυτός ακριβώς είναι ο λόγος που σήμερα η αυτοδιαχείριση είναι έσχατη λύση αντί για επαναστατικό πρόγραμμα. Η αυτονομία και η αυτοδιαχείριση αντιπροσώπευαν μια ιστορική στιγμή στην ιστορία των ταξικών αγώνων και όχι ένα διαχρονικό πρότυπο δράσης. Η παρακμή τους δεν σημαίνει το τέλος των ταξικών αγώνων, αλλά την παρακμή μιας ιστορικής μορφής ταξικού αγώνα. Σήμερα, ο αγώνας δεν διεξάγεται στη βάση της ταξικής ενότητας, αλλά αντίθετα, οι συγκρούσεις που εμφανίζονται εντός των κοινωνικών αγώνων είναι πια ο τρόπος ύπαρξης της ταξικής αντίφασης.

Ο αγώνας ενάντια στην ίδια την αυτοοργάνωση μπορεί πλέον να εμφανίζεται μέσα σε αγώνες που δίνονται στο όνομα μιας «καλύτερης», πιο «απελευθερωτικής» αυτοοργάνωσης, και να βρίσκει τα όριά του, βρισκόμενος σε αντίφαση με τον εαυτό του. Ο αγώνας ενάντια στο κράτος και την αναγωγή των συγκρούσεων σε νομικά ζητήματα, ενάντια στην οικειοποίησή κοινωνικών εγχειρημάτων από επιχειρήσεις ή άλλους χρηματοδοτικούς οργανισμούς, η υπεράσπιση της ανεξαρτησίας των καταλήψεων ενάντια στη μετατροπή τους σε συνεργατικές επιχειρήσεις ή ενάντια σε άλλες δομές που διεκδικούν την ιδιοποίηση και τον έλεγχο κατελημμένων κτηρίων, οι ανταρσίες ενάντια στον διευθυντικό έλεγχο μέσα στις ίδιες τις συνεργατικές, τα αντιφατικά διλήμματα που θα πρέπει αυτές να αντιμετωπίσουν εάν προσπαθήσουν να αποτελέσουν μια «οικονομικά βιώσιμη απάντηση» στην κρίση,[6] όλα αυτά μεταφράζονται στην αντίφαση ανάμεσα, από τη μια πλευρά, στην υποκειμενικότητα και την διατομικότητα που προτάσσεται ως η πιο «θετική στιγμή» της αυτοοργάνωσης, και, από την άλλη, στην ιδιοκτησία, την ύπαρξη της εργασίας ως διαχωρισμένης δραστηριότητας, την παραγωγή αξίας, τον διαχωρισμό παραγωγής και αναπαραγωγής και την αυτονόμηση των συνθηκών παραγωγής ως οικονομία. Μέσα σε τέτοιες μάχες, εάν αυτές γενικευτούν, η οπτική της επανάστασης μπορεί να αρχίσει να απομακρύνεται από την αυτοεπιβεβαίωση της τάξης και να κινείται προς την αυτοαναγνώρισή της ως κατηγορία του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής. Αυτή είναι μια δυναμική ρήξης και όχι συνέχειας και ανάπτυξης των αυτοοργανωμένων χώρων και κοινοτήτων. Προεικονίζει την αυτοαμφισβήτηση του υποκειμένου που προηγουμένως έβρισκε στην κατάστασή του τη δυνατότητα να αυτοοργανωθεί.

Η ρήξη αυτή και η γενίκευσή της δεν συμβαίνει ωστόσο χωρίς οργάνωση, χωρίς μια μετωπική σύγκρουση ενάντια στην καπιταλιστική τάξη και το κράτος σε ευρύτερη κλίμακα. Οι διάφορες δράσεις που αναλαμβάνουν οι προλετάριοι και που είναι απαραίτητες για τη συνέχιση του αγώνα τους απαιτούν οργάνωση: το μπλοκάρισμα δρόμων, η πολιορκία αστυνομικών τμημάτων, η παρεμπόδιση του ανεφοδιασμού στις δυνάμεις καταστολής ή η απαλλοτρίωση χρήσιμων εμπορευμάτων. Το ζήτημα εδώ δεν είναι η αντίθεση ανάμεσα στον αυθορμητισμό και την οργάνωση, αλλά ανάμεσα στην απαλλοτρίωση και την ιδιοποίηση,

δηλαδή τη διαχείριση του υπάρχοντος με στόχο τη δόμηση μιας νέας οικονομίας. Η οργάνωση μπορεί να είναι κάτι άλλο αντί για την εγκαθίδρυση ενός προϋπάρχοντος υποκειμένου, αυτού δηλαδή που οι προλετάριοι ήδη είναι στην υπάρχουσα κοινωνία, ως βάση για μια νέα κοινωνία και οικονομία. Μια τέτοια οργάνωση δεν θα αναδυόταν ως αποτέλεσμα κάποιας πολιτικής στρατηγικής ή προγράμματος, αλλά μάλλον ενάντιά του, μέσα από τις ανάγκες του αγώνα ενάντια στην αντίπαλη τάξη, δηλαδή, ενάντια στην αναπαραγωγή αυτής της κοινωνίας. Μέσα από έναν τέτοιο αγώνα, η κατάσταση των προλεταρίων θα μπορούσε να μετατραπεί από κάτι που παλεύουν να οργανώσουν, να υπερασπιστούν ή να απελευθερώσουν σε κάτι που θα παλεύουν να καταργήσουν.

[1] Για τον Μαρξ, «[τ]ο προτσές της ανταλλαγής δεν δίνει στο εμπόρευμα που μετατρέπεται σε χρήμα την αξία του αλλά την ειδική μορφή της αξίας του. Η σύγχυση των δύο αυτών πραγμάτων οδήγησε στην πλάνη να θεωρούν φανταστική την αξία του χρυσού και του ασημιού. Επειδή σε ορισμένες λειτουργίες του το χρήμα μπορεί να αντικατασταθεί με απλά σύμβολα του εαυτού του, γεννήθηκε η άλλη πλάνη ότι το χρήμα αποτελεί απλό σύμβολο. Ταυτόχρονα στην πλάνη αυτή ενυπήρχε η διαίσθηση ότι η χρηματική μορφή του πράγματος είναι κάτι εξωτερικό γι' αυτό και ότι αποτελεί απλή μορφή εκδήλωσης ανθρώπινων σχέσεων που κρύβονται πίσω της. Με αυτή την έννοια κάθε εμπόρευμα θα ταν ένα σύμβολο, γιατί σαν αξία αποτελεί μόνο ένα εμπράγματο περίβλημα της ανθρώπινης εργασίας που ξοδεύτηκε γι' αυτό. Όταν όμως τα κοινωνικά χαρακτηριστικά που αποκτούν τα πράγματα ή τα εμπράγματα χαρακτηριστικά που αποκτούν οι κοινωνικοί καθορισμοί της εργασίας πάνω στη βάση ενός καθορισμένου τρόπου παραγωγής τα διακηρύσσει κανείς απλά σύμβολα είναι σαν να τα διακηρύσσει ταυτόχρονα αυθαίρετα προϊόντα της σκέψης των ανθρώπων. Πρόκειται για τον προσφιλή στους διαφωτιστές του 18ου αιώνα τρόπο, που απέβλεπε στο να αποβάλει τουλάχιστον προσωρινά την όψη της ξενότητας από τις αινιγματικές μορφές των ανθρώπινων σχέσεων, που το προτσές της γέννησής τους δεν μπορούσαν ακόμα να το αποκρυπτογραφήσουν» (Το Κεφάλαιο, 1ος τόμ., σελ. 104-105, έμφαση δική μας).

[2] «Δεν κάνει το χρήμα σύμμετρα τα εμπορεύματα. Αντίστροφα. Επειδή όλα τα εμπορεύματα σαν αξίες είναι αντικειμενοποιημένη ανθρώπινη εργασία και επομένως αυτά καθεαυτά είναι σύμμετρα, μπορούν να μετρούν τις αξίες τους από κοινού με το ίδιο ειδικό εμπόρευμα και να μετατρέπουν έτσι αυτό το εμπόρευμα σε κοινό τους μέτρο αξίας ή σε χρήμα. Το χρήμα σαν μέτρο αξίας είναι η αναγκαία μορφή εμφάνισης του μέτρου της αξίας, του χρόνου εργασίας, που ενυπάρχει στα εμπορεύματα» (όπ.π., σελ. 107).

[3] Η ανάγκη ύπαρξης αυτών των ιατρείων δεν αμφισβητείται εδώ, τη στιγμή που όλο και περισσότεροι άνθρωποι χάνουν τη δωρεάν πρόσβαση στο σύστημα υγείας επειδή χάνουν τη δουλειά τους ή επειδή δουλεύουν «μαύρα», και τη στιγμή που οι περισσότεροι μετανάστες δεν είχαν ποτέ πρόσβαση. Η διάλυση του δημόσιου συστήματος υγείας μέσα στην κρίση δεν θα μπορούσε να αντιμετωπιστεί με διαφορετικό τρόπο από τους εργαζόμενους της υγείας, πόσο μάλλον όταν εντάσσεται στα πλαίσια του εργασιακού τους αγώνα, αφού οι ίδιοι υφίστανται περικοπές στους μισθούς τους ή και δουλεύουν απλήρωτοι.

[4] Δες το κείμενο «Περί “κοινών”», σε αυτό το τεύχος.

[5] Η περίπτωση της Βιο.Με. είναι χαρακτηριστική εδώ, αφού ο στόχος της αυτοδιαχείρισης εμφανίστηκε αφού κήρυξαν πτώχευση οι εργοδότες, αφήνοντας τους

εργαζόμενους άνεργους και απλήρωτους. Από την άλλη, είναι ακόμα πιο χαρακτηριστικό το ότι οι πιο επιτυχημένες συνεργατικές είναι καφενεία και εστιατόρια, δηλαδή επιχειρήσεις έντασης εργασίας.

[6] Δες το κείμενο «Ο χρηματοπιστωτικός καπιταλισμός και η αυτοδιαχείριση ως ουτοπικός ορίζοντας της δεύτερης φάσης της αναδιάρθρωσης» σε αυτό το τεύχος.

Πηγή: blaumachen #6 σελ. 131-138